

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи

СЕМЕНЮК ЯНА ЛЕОНІДІВНА

**ЦІЛЬОВІ ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ
В УМОВАХ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ**

Спеціальність: 232 «Соціальне забезпечення»

Освітньо-професійна програма «Соціальне забезпечення»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

Науковий керівник
КОЛОСОК АНДРІЙ МИРОСЛАВОВИЧ,
кандидат економічних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ
Протокол № 22
засідання кафедри соціальної роботи
та педагогіки вищої школи від 02.06.2025 р.
Завідувач кафедри

_____ проф. Чернета С.Ю.

ЛУЦЬК – 2025

АНОТАЦІЯ

Семенюк Я.Л. Цільові програми соціального захисту населення в умовах територіальної громади: робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: 232 / Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2025. 44 с.

Метою роботи є розроблення рекомендацій щодо підвищення ефективності цільових програм соціального захисту населення.

Об'єктом дослідження є цільові програми соціального захисту населення.

Предметом дослідження є механізм реалізації цільових програм соціального захисту населення.

Розглянуто суть, значення, зміст та правове забезпечення цільових програм соціального захисту населення; розкрито досвід реалізації цільових програм соціального захисту населення в розвинутих країнах світу; досліджено державні цільові соціальні програми; проаналізовано програми соціального захисту населення Луцької міської територіальної громади; сформовано власне розуміння поняття цільова програма соціального захисту населення, обґрунтовано рекомендації щодо підвищення ефективності цільових програм соціального захисту населення.

Ключові слова: цільові програми, соціальний захист, територіальна громада, соціальні послуги.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЦІЛЬОВИХ ПРОГРАМ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ.....	6
1.1. Суть, значення та зміст цільових програм соціального захисту населення ...	6
1.2. Правове забезпечення цільових програм соціального захисту населення ...	11
1.3. Досвід реалізації цільових програм соціального захисту населення в розвинувих країнах світу	17
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЬОВИХ ПРОГРАМ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ.....	23
2.1. Державні цільові соціальні програми	23
2.2. Програми соціального захисту населення Луцької міської територіальної громади.....	28
2.3. Рекомендації щодо підвищення ефективності цільових програм соціального захисту населення.	33
ВИСНОВКИ.....	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	39
ДОДАТКИ.....	44

ВСТУП

У сучасних умовах реформування системи соціального захисту населення в Україні важливого значення набуває впровадження та реалізація цільових програм на рівні територіальних громад. Децентралізація влади та передача частини повноважень органам місцевого самоврядування відкривають нові можливості для адресного, ефективного та оперативного вирішення соціальних проблем. Проте водночас постають і нові виклики: нерівномірність ресурсного забезпечення громад, відсутність належного досвіду у розробці програм, а також потреба в удосконаленні механізмів управління цими процесами. Саме тому дослідження цільових програм соціального захисту населення в умовах територіальної громади є надзвичайно актуальним та своєчасним.

Державні цільові програми соціального захисту населення досліджували: Джинджоян В.В.[4], Возна Л.Б. [1], Євдокимова І.А. [5], Колосок А.М.[9], Тулай О.[33], Тропіна В.П.[32], Кравець Н.О. [16], Макарова О.В. [18], Маліновської О.Я. [19], Смирнова І.І. [31], Лисяк Л. [17], Мішина С.В. [21], та інші...

Однак, у сучасних умовах реформування системи соціального захисту населення в Україні важливого значення набуває впровадження та реалізація цільових програм саме на рівні територіальних громад. Децентралізація влади та передача частини повноважень органам місцевого самоврядування відкривають нові можливості для адресного, ефективного та оперативного вирішення соціальних проблем. Проте водночас постають і нові виклики: нерівномірність ресурсного забезпечення громад, відсутність належного досвіду у розробці програм, а також потреба в удосконаленні механізмів управління цими процесами. Саме тому дослідження цільових програм соціального захисту населення в умовах територіальної громади є надзвичайно актуальним та своєчасним.

Мета роботи - розробити рекомендації щодо підвищення ефективності цільових програм соціального захисту населення.

Відповідно до мети сформульовано такі завдання дослідження:

- розкрити суть, значення та зміст цільових програм соціального захисту населення;
- дослідити нормативно-правове забезпечення цільових програм соціального захисту населення;
- вивчити досвід реалізації цільових програм соціального захисту населення в розвинутих країнах світу;
- дослідити стан реалізації державних цільових соціальних програм в Україні;
- дослідити особливості цільових програм соціального захисту населення в Луцькій міській територіальній громаді;
- розробити рекомендації щодо підвищення ефективності цільових програм соціального захисту населення.

Об'єкт дослідження – цільові програми соціального захисту населення.

Предмет дослідження – механізм реалізації цільових програм соціального захисту населення.

Результати досліджень апробувались на засіданнях кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, та оприлюднювались в наукових тезах:

Семенюк Я.Л. Сутність і зміст соціального захисту сімей з дітьми. *«Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи та соціального забезпечення: Матеріали XV міжнародної науково-практичної конференції науковців, аспірантів та студентів»*. Волинський національний університет імені Лесі Українки, 16 травня 2024 р., Луцьк, 2024. С. 131-132.

Семенюк Я.Л. Цільові програми соціального захисту населення в умовах територіальної громади. *«Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи та соціального забезпечення: Матеріали XVI всеукраїнської науково-практичної конференції науковців, аспірантів та студентів»*. Волинський національний університет імені Лесі Українки, 14 травня 2025 р., Луцьк, 2025. С. 140-142.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЦІЛЮВИХ ПРОГРАМ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

1.1. Суть, значення та зміст цільових програм соціального захисту населення

У сучасних умовах соціально-економічної нестабільності та зростання вразливості окремих верств населення, питання ефективного соціального захисту набуває особливої актуальності. Цільові програми соціального захисту виступають ключовим інструментом реалізації державної соціальної політики, спрямованої на забезпечення гідного рівня життя громадян та зменшення соціальної нерівності. Особливої ваги вони набувають у періоди кризових явищ, коли необхідно оперативно реагувати на потреби населення та забезпечувати соціальну стабільність.

В Україні система соціального захисту охоплює близько 80% сімей, які отримують різноманітні соціальні виплати, допомоги та пільги за рахунок коштів бюджетів усіх рівнів, соціальних фондів та інших джерел. Проте, ефективність цієї системи часто ставиться під сумнів через проблеми з фінансуванням, дублюванням функцій та недостатньою адресністю допомоги. Зокрема, в умовах обмежених бюджетних ресурсів, фінансування цільових програм часто здійснюється за залишковим принципом, що знижує їх ефективність та досягнення поставлених цілей.

Науковці активно досліджують проблематику соціального захисту населення та ефективності цільових програм, зокрема еволюція трактування даного поняття відображена у таблиці 1.1. Так, у роботі Смирнкової І.І., Сімакової О.К. та Карлаш Ю.Д. розглянуто форми соціального захисту, їх особливості та проблеми фінансування, а також запропоновано напрями реформування системи соціального забезпечення, зокрема обґрунтовано доцільність впровадження соціальних програм з метою підвищення розмірів соціальних виплат для вразливих верств населення[31].

Інші дослідники, зокрема Євдокимова І.А., акцентує увагу на необхідності оцінювання ефективності соціальних програм як інструментів соціального захисту населення. А саму категорію соціальна програма розуміє як «документ, у якому описується сукупність заходів, спрямованих на досягнення взаємозалежних цілей і завдань у соціальній сфері, а також визначаються засоби і терміни їх реалізації» [5, с.192].

Тропіна В.П. зазначає, що «будь-яка державна цільова програма за своєю сутністю є соціальною, оскільки передбачає розв'язання проблем, які перешкоджають відтворенню цілісної сукупності диференційованих суб'єктів у рамках суспільства як єдиної соціальної системи, чи то виробничі проблем чи науково-технічні, гуманітарні чи екологічні, національно-культурні чи правоохоронні» [32, с.20].

Возна Л.Б та Мельник О.В. зазначили, що «державна програми соціального захисту є інструментом підтримки соціальної стабільності та розвитку в державі, який забезпечує необхідну підтримку для вразливих груп населення, зменшуючи їхню фінансову напругу та ризик повернення в бідність» [1, с. 173].

На думку Маліновської О.Я. «під соціальною програмою слід розуміти сукупність конкретних проектів, що в загальному є націлені на досягнення стратегічних цілей та вирішення певної соціальної проблеми, використовуючи принцип ефективного управління бюджетними коштами» [19, с.63].

Макарова О.В. у своєму дослідженні трактує соціальну програму як «систему взаємопов'язаних дій або заходів, спрямованих на досягнення певних результатів у соціальній сфері, забезпечену матеріальними та організаційними ресурсами» [18, с. 10].

Джинджоян В.В. досліджуючи внутрішньо корпоративні соціальні програми туристичних підприємств зазначив, що «корпоративна соціальна програма це розгорнуте вираження пріоритетних соціальних цілей, за змістом вона є послідовністю взаємоузгоджених дій, розподілених у часі, обґрунтованих за ресурсами і спрямованих на досягнення наміченої соціальної мети» [4, с. 39].

Таблиця 1.1

Еволюція поняття «цільова програма соціального захисту населення»

Джерело	Зміст
Євдокимова І.А.	Соціальна програма – це «документ, у якому описується сукупність заходів, спрямованих на досягнення взаємозалежних цілей і завдань у соціальній сфері, а також визначаються засоби і терміни їх реалізації» [5, с.192].
Возна Л.Б, Мельник О.В.	Державна програма соціального захисту - це «інструмент підтримки соціальної стабільності та розвитку в державі, який забезпечує необхідну підтримку для вразливих груп населення, зменшуючи їхню фінансову напругу та ризик повернення в бідність» [1, с. 173].
Маліновська О.Я., Демкович С.В.	Соціальна програма - це «сукупність конкретних проектів, що в загальному є націлені на досягнення стратегічних цілей та вирішення певної соціальної проблеми, використовуючи принцип ефективного управління бюджетними коштами» [19, с. 63].
Макарова О.В.	Соціальна програма - це «система взаємопов'язаних дій або заходів, спрямованих на досягнення певних результатів у соціальній сфері, забезпечену матеріальними та організаційними ресурсами» [18, с. 10].
Джинджоян В.В.	Корпоративна соціальна програма – це «розгорнуте вираження пріоритетних соціальних цілей, за змістом вона є послідовністю взаємоузгоджених дій, розподілених у часі, обґрунтованих за ресурсами і спрямованих на досягнення наміченої соціальної мети» [4, с. 39].
Мішина С.В., Мішин О.Ю.	Соціальний проєкт (програма) - це «опис дій та заходів, спрямованих на вирішення соціальних проблем й уникнення соціальних ризиків, із зазначенням технологій їх реалізації у певному часовому проміжку в межах наявного фінансового, кадрового, матеріального та інформаційного забезпечення» [21].
Кравець Н.О., Климук Н.Я.	Соціальна програма - це «ключовий інструмент для полегшення страждань та відновлення гідної якості життя під час війни, який відіграє критичну роль у забезпеченні гуманітарної допомоги і підтримки вразливих груп населення» [16, с. 77].
Лисяк Л., Зюзін В.	Соціальна програма – це «програма, спрямована на вирішення пріоритетних, актуальних проблем/завдань соціального розвитку, що охоплює прогресивний розвиток людського потенціалу та соціальної сфери та містить наступні критерії: наявність соціальної цілі, нагальність потреби у суспільстві, чітко визначений соціальний результат» [17, с. 90].
Закон України «Про державні цільові програми».	Державна цільова програма - це комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням» [24].
Семенюк Я.Л., Колосок А.М.	Цільова програма соціального захисту населення – це системно організований комплекс заходів, спрямованих на розв'язання конкретних соціальних проблем певних категорій населення, що реалізується у визначений термін з використанням відповідних фінансових, матеріальних, трудових та організаційних ресурсів.

Мішина С.В. та Мішин О.Ю. розглядаючи соціальне проектування визначили соціальний проект (програму) як «опис дій та заходів, спрямованих на вирішення соціальних проблем й уникнення соціальних ризиків, із зазначенням технології їх реалізації у певному часовому проміжку в межах наявного фінансового, кадрового, матеріального та інформаційного забезпечення» [21].

Кравець Н.О. та Климук Н.Я. досліджуючи особливості реалізації соціальних програм в умовах військового стану відмітили, що «соціальні програми під час війни відіграють критичну роль у забезпеченні гуманітарної допомоги і підтримки вразливих груп населення; ці програми є ключовим інструментом для полегшення страждань та відновлення гідної якості життя під час конфлікту» [16, с. 77].

На думку Лисяк Л. та Зюзін, В., «серед критеріїв, відповідно до яких програма буде вважатися соціальною, доцільно виокремити такі: наявність соціальної цілі (орієнтованість на вирішення соціальної проблеми/завдання); нагальна потреба в цій програмі у суспільства/громади (значущість для соціуму); чітко визначений соціальний результат, якого необхідно досягти (різні аспекти підвищення якості життя, розвитку соціальної сфери, зокрема, соціальної інфраструктури, які кількісно визначені)» [17, с. 90].

Згідно чинного законодавства «державна цільова програма - це комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням» [24].

Підсумовуючи проведений огляд наукової літератури ми можемо стверджувати, що цільова програма соціального захисту населення – це системно організований комплекс заходів, спрямованих на розв'язання конкретних соціальних проблем певних категорій населення, що реалізується у визначений термін з використанням відповідних фінансових, матеріальних, трудових та організаційних ресурсів.

Цільові програми соціального захисту населення є важливим інструментом державної політики, спрямованим на забезпечення соціальної стабільності, підвищення якості життя вразливих категорій громадян та створення умов для рівного доступу до соціальних послуг. Вони розробляються з урахуванням соціально-економічної ситуації в країні, демографічних змін, рівня бідності, безробіття, потреб осіб з інвалідністю, багатодітних родин, внутрішньо переміщених осіб тощо. Програми можуть мати як загальнодержавний, так і місцевий характер, що дозволяє гнучко реагувати на специфіку конкретного регіону.

Зміст цільових програм соціального захисту охоплює визначення стратегічної мети, конкретних завдань, цільових груп, строків виконання, фінансових ресурсів, виконавців і механізмів контролю. Залежно від мети, програми можуть бути орієнтовані на підтримку багатодітних родин, осіб з інвалідністю, літніх людей, ветеранів, безробітних, дітей-сиріт, внутрішньо переміщених осіб або інших вразливих категорій населення. Основними формами реалізації програм є виплата грошової допомоги, надання соціальних послуг, забезпечення соціального житла, впровадження програм працевлаштування, профілактика соціального сирітства та бездомності в сім'ї. Окрему увагу приділяють програмам інтеграції вразливих верств у суспільство, а також розвитку інституційного потенціалу соціальної сфери.

Особливе значення мають прозорість, моніторинг та оцінка ефективності реалізації програм. Важливою складовою також є механізми зворотного зв'язку з населенням, що дозволяє адаптувати заходи до реальних потреб цільових груп. Успішна реалізація цільових програм сприяє не лише зменшенню соціальної нерівності, а й підвищенню довіри громадян до держави, стимулюванню соціальної активності населення та розвитку соціального капіталу.

Отже, цільові програми соціального захисту населення відіграють ключову роль у реалізації принципів соціальної справедливості та рівності, забезпечують ефективне використання ресурсів і є основою для формування сталого соціального розвитку як на державному, так і на місцевому рівнях.

1.2. Правове забезпечення цільових програм соціального захисту населення

У сучасних умовах соціальної нестабільності, триваючого воєнного конфлікту та глибоких економічних трансформацій в Україні особливої ваги набуває питання ефективної реалізації цільових програм соціального захисту населення. Ці програми покликані забезпечити підтримку найбільш уразливих категорій громадян, гарантувати їм гідний рівень життя та сприяти соціальній інтеграції. Важливу роль у забезпеченні результативного функціонування таких програм відіграє наявність чітко визначеної правової основи, яка формує загальні правила та умови їх розробки й впровадження.

Правове забезпечення охоплює всю сукупність нормативно-правових актів, що регламентують відносини у сфері соціального захисту населення, починаючи від Конституції України, законів, підзаконних актів і закінчуючи місцевими нормативними документами. Саме законодавча база визначає ключові механізми формування, джерела та порядок фінансування, етапи реалізації, а також процедури контролю та моніторингу виконання цільових програм. Наявність ефективного нормативного регулювання є основою для забезпечення адресності соціальної допомоги, її прозорості, ефективності, а також можливості оперативного реагування на зміни соціально-економічної ситуації в країні.

Базовими актами, що регулюють реалізацію державних цільових програм є: Закон України «Про державні цільові програми»[24] та Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм»[27]. Крім того, правове забезпечення цільових програм соціального захисту населення забезпечується іншими документами, які прямо чи опосередковано на них впливають, зокрема це: Закон України «Про Державний бюджет України на 2025 рік»[23], Розпоряджень Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми відновлення та розбудови мережі гуртожитків для проживання здобувачів освіти закладів вищої освіти на 2022-2026 роки»[28,29], «Про затвердження Державної

Таблиця 1.2

Правове забезпечення цільових програм соціального захисту населення

Вид документу/ Суб'єкт прийняття	Назва	Дата/ №	Коротка характеристика
Закон України. Верховна Рада України.	«Про державні цільові програми»[24].	18.03.2004/ 1621-IV	Визначено основні принципи формування, ухвалення та реалізації державних цільових програм.
Закон України. Верховна Рада України.	«Про Державний бюджет України на 2025 рік»[23].	19.11.2024/ 4059-IX	Визначено обсяги та джерела фінансування державних цільових програм соціального захисту вразливих категорій населення.
Постанова. Кабінет Міністрів України.	«Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм»[27].	31.01.2007/ 106	Визначено порядок розробки, узгодження, подання, затвердження та реалізації державних цільових програм.
Розпорядження. Кабінет Міністрів України.	«Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми відновлення та розбудови мережі гуртожитків для проживання здобувачів освіти закладів вищої освіти на 2022-2026 роки»[28].	26.08.2021/ 992-р	Програма має на меті забезпечити здобувачів освіти місцями у гуртожитках, створити сприятливі умови для проживання, навчання і відпочинку, а також забезпечити доступність гуртожитків, їхніх приміщень і прилеглої території для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.
Розпорядження. Кабінет Міністрів України.	«Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми забезпечення реалізації права на житло осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, на період до 2025 року»[29].	09.06.2021/ 618-р	Програма спрямована на поліпшення житлових умов захисників України та їхніх родин з урахуванням їхніх реальних потреб і ресурсів, а також можливостей територіальних громад, регіонів і держави в цілому.
Розпорядження. Кабінет Міністрів України.	«Про затвердження Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року»[26]	02.06.2023/ 496-р	Спрямована на вдосконалення системи протидії торгівлі людьми, підвищення ефективності виявлення правопорушників, причетних до таких злочинів, а також на гарантування захисту прав потерпілих і надання їм необхідної підтримки.
Постанова. Кабінет Міністрів України.	«Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021-2025 роки...»[25].	02.06.2021/ 579	Програма має на меті забезпечити умови для самореалізації молоді, розкриття її потенціалу, а також активної участі та інтеграції у суспільне життя в Україні.

цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року»[26], «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми забезпечення реалізації права на житло осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, на період до 2025 року»[29], Постанови Кабінет Міністрів України «Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021-2025 роки...»[25], тощо... (таблиця 1.2).

Закон України «Про державні цільові програми»[24] є одним із ключових нормативно-правових актів, що регламентує процеси стратегічного планування в Україні через реалізацію державних цільових програм. Його прийняття було обумовлене необхідністю створення чіткого механізму для формування, затвердження, реалізації та оцінювання програмних документів, які покликані вирішувати найважливіші загальнодержавні, галузеві та регіональні проблеми. Закон визначає правові та організаційні засади функціонування системи державного програмного планування, а також встановлює вимоги до ефективного використання ресурсів, зокрема бюджетних коштів.

Закон класифікує державні цільові програми за рівнем їх реалізації. До загальнодержавних належать ті програми, які затверджуються Верховною Радою України або Кабінетом Міністрів України та охоплюють питання, що мають національне значення. Галузеві програми стосуються конкретних сфер, наприклад соціальної, охорони здоров'я, освіти, енергетики, і формуються профільними міністерствами. Регіональні цільові програми спрямовані на вирішення проблем на рівні областей, територіальних громад, регіонів і затверджуються відповідними органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування.

Процес реалізації програми чітко структурований і складається з кількох обов'язкових етапів. Першим кроком є підготовка концепції програми, в якій формулюється її мета, визначаються головні завдання, здійснюється аналіз актуальності проблеми, що потребує вирішення, та обґрунтовується доцільність фінансування з державного чи місцевого бюджету. На другому етапі розробляється сам проект програми, що включає конкретні заходи, строки

виконання, механізми контролю, а також прогноз очікуваних результатів. Далі програма затверджується відповідним органом залежно від її рівня, це може бути Кабінет Міністрів України або Верховна Рада. Після затвердження починається практична реалізація програми, яка супроводжується постійним моніторингом.

Невід'ємною частиною закону є положення про моніторинг та оцінювання ефективності реалізації програм. Закон вимагає регулярного подання звітності, здійснення поточного контролю за використанням коштів і аналізу досягнення поставлених цілей. За підсумками реалізації програми проводиться підсумкова оцінка її ефективності, результативності та впливу на соціально-економічний розвиток. Це дозволяє виявити слабкі сторони, вдосконалити методику планування, а також запобігти нецільовому використанню бюджетних коштів.

Окремо в законі визначено джерела фінансування державних цільових програм. До них належать кошти державного та місцевих бюджетів, позабюджетні фонди, інвестиції з боку приватного сектору, міжнародна технічна допомога, кредити та гранти міжнародних фінансових установ. Важливо, що кожна програма повинна мати чітке обґрунтування фінансової частини з урахуванням можливостей державного бюджету та участі інших зацікавлених сторін.

Серед ключових принципів формування та реалізації програм варто відзначити наукову обґрунтованість, відповідність державним пріоритетам, прозорість, результативність, а також контрольованість на всіх етапах життєвого циклу програми. Закон спрямований на забезпечення відкритості інформації щодо планування, фінансування та досягнення результатів, що є запорукою довіри суспільства до органів влади.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм»[27] є важливим підзаконним актом, який конкретизує положення Закону України «Про державні цільові програми» та визначає детальний механізм розроблення, затвердження, реалізації, моніторингу і завершення державних цільових програм. Цей нормативно-правовий документ встановлює чіткий алгоритм дій для всіх

учасників процесу програмного планування від ініціаторів до виконавців, що дозволяє систематизувати управлінську діяльність у межах реалізації державної політики через програмно-цільовий метод.

Основна мета Порядку полягає в тому, щоб забезпечити узгодженість дій органів виконавчої влади, уникнення дублювання функцій і завдань, раціональне використання фінансових, людських та матеріальних ресурсів, а також досягнення чітко окреслених соціально-економічних результатів. Порядок визначає, хто і в якій послідовності має ініціювати програму, готувати документи, здійснювати експертизу, погоджувати проект, а також як відбувається реалізація й оцінка ефективності кожної державної цільової програми.

Відповідно до Порядку, ініціатором розроблення програми може бути центральний орган виконавчої влади, що обґрунтовує доцільність її реалізації. Першим етапом є підготовка концепції державної цільової програми, яка має містити: аналіз проблеми, мету програми, головні завдання, очікувані результати, строки реалізації та попередні розрахунки щодо фінансування. Ця концепція подається на погодження до Міністерства економіки України, Міністерства фінансів, а також інших заінтересованих органів. Лише після погодження концепції може розпочатися розроблення повноцінного проекту програми.

Проект державної цільової програми має складатися з текстової частини і фінансово-економічного обґрунтування. У текстовій частині чітко прописуються мета програми, її завдання, напрями реалізації, заходи, виконавці, терміни, механізми координації та очікувані результати. Особливу увагу приділено розробленню індикаторів ефективності, за якими згодом здійснюється оцінка виконання програми. Порядок також передбачає обов'язкове проведення державної експертизи проекту програми, зокрема з точки зору бюджетної ефективності, екологічних наслідків, соціального впливу тощо.

Затвердження державної цільової програми здійснюється залежно від її статусу: програми загальнодержавного рівня – постановою Кабінету Міністрів України або відповідним законом, а галузеві чи регіональні – наказами міністерств або рішеннями місцевих органів влади. Після затвердження

розпочинається етап виконання, який передбачає організацію роботи виконавців, фінансування запланованих заходів, регулярну звітність, а також здійснення проміжного моніторингу.

Моніторинг реалізації програм здійснюється відповідальними органами виконавчої влади у формі щоквартальної та річної звітності. Окрім цього, Порядок передбачає проведення оцінювання ефективності на завершальному етапі, що включає аналіз досягнення поставлених цілей, співвідношення витрат і результатів, а також виявлення системних недоліків. На основі оцінки можуть бути прийняті рішення про продовження програми, її припинення або зміну формату.

У Порядку окремо регламентовано механізм фінансування програм. Програми можуть фінансуватися з державного бюджету, місцевих бюджетів, а також за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством. Усі розрахунки мають бути деталізованими, з чітким зазначенням витрат за роками, напрямками діяльності та виконавцями. Передбачено також можливість коригування обсягів фінансування у разі зміни макроекономічної ситуації або пріоритетів державної політики.

Постанова вимагає від виконавців забезпечення відкритості та прозорості процесу, публічного оприлюднення основних етапів та результатів програм, а також тісної взаємодії між усіма учасниками процесу. Це сприяє посиленню громадського контролю, підвищенню довіри до органів влади та формуванню ефективної державної політики.

Отже, правове забезпечення цільових програм соціального захисту населення в Україні становить важливу основу для ефективної реалізації державної соціальної політики. Наявна законодавча база охоплює широкий спектр регуляторних інструментів, однак потребує системного оновлення та вдосконалення з урахуванням нових соціальних викликів. Удосконалення правового регулювання повинне базуватися на принципах адресності, прозорості, ефективності, адаптивності та відповідності європейським нормам.

1.3. Досвід реалізації цільових програм соціального захисту населення в розвинутих країнах світу

У сучасному світі соціальний захист є ключовим елементом державної політики, спрямованим на забезпечення гідного рівня життя, підтримку соціальної справедливості та зменшення нерівності. В умовах глобалізації, демографічних змін, міграційних процесів та економічних криз роль цільових програм соціального захисту постійно зростає. Вони дозволяють оперативно реагувати на виклики, адаптувати систему соціального забезпечення до потреб конкретних соціальних груп і підвищити ефективність розподілу ресурсів. Аналіз зарубіжного досвіду реалізації таких програм є надзвичайно важливим для країн, що перебувають на етапі реформування соціальної політики, зокрема України.

У Польщі держава реалізує низку успішних цільових програм соціального захисту населення, які охоплюють різні категорії громадян. Однією з найбільш відомих є програма «Rodzina 500+», яка передбачає щомісячну грошову допомогу на кожну дитину незалежно від доходу сім'ї. Цей підхід забезпечує рівний доступ до соціальної підтримки всім родинам з дітьми, що особливо важливо для багатодітних сімей та родин, які опинилися у складних життєвих обставинах. Програма «Rodzina 500+» вважається прикладом політики соціальної інвестиції, оскільки вона не тільки зменшує рівень дитячої бідності, а й має важливе демографічне значення, стимулюючи народжуваність і підтримуючи довгострокову стабільність системи соціального забезпечення.

Крім того, Польща активно впроваджує заходи підтримки осіб з інвалідністю, зокрема через програму «Aktywny Samorząd». Ця ініціатива дозволяє людям з інвалідністю отримати доступ до технічних засобів реабілітації, що покращують їхню мобільність та якість життя, а також сприяє їх професійній адаптації. Зокрема, передбачено фінансування на пристосування робочих місць, підтримку в здобутті освіти, отриманні водійських прав, комп'ютерного обладнання та програмного забезпечення, що дозволяє особам з інвалідністю ефективніше інтегруватися в суспільне життя та ринок праці.

Окремої уваги заслуговує процес цифровізації соціальної сфери у Польщі, який значно підвищив ефективність взаємодії громадян із державними установами. Більшість заяв на отримання соціальної допомоги тепер можна подати онлайн через національну платформу «ePUAP». Це значно знижує адміністративні бар'єри, полегшує доступ до послуг для осіб, які проживають у сільській місцевості або мають обмежені фізичні можливості [42].

Франція є зразком держави з багаторівневою системою соціального захисту. Особливу увагу приділено таким цільовим програмам, як «RSA» (Revenu de solidarité active) — допомога для осіб з низьким рівнем доходу, що передбачає не лише грошову підтримку, а й супровід у працевлаштуванні. У Франції діють окремі програми для підтримки літніх людей, включаючи компенсацію витрат на догляд, субсидії на оренду житла та безкоштовні медичні послуги. Уряд надає значну увагу інтеграції соціального захисту з іншими секторами, такими як охорона здоров'я, освіта та зайнятість.

Соціальний захист у Франції базується на принципах солідарності, універсальності та інтеграції, що гарантує підтримку всім категоріям населення, які опинилися в складних життєвих обставинах. Основна мета — забезпечення соціальної справедливості та зменшення нерівності шляхом перерозподілу ресурсів. Однією з ключових програм є «Revenu de solidarité active» (RSA), яка передбачає фінансову допомогу для дорослих осіб, чий дохід є нижчим за встановлений мінімум. Ця програма спрямована не лише на матеріальну підтримку, а й на сприяння активному поверненню на ринок праці. Вона включає обов'язкову участь у заходах з працевлаштування, консультації з професійної орієнтації, участь у курсах перекваліфікації чи підвищення кваліфікації. Окремий варіант програми «RSA jeune actif» створений спеціально для молоді віком від 18 до 25 років, яка має обмежений доступ до ринку праці, часто через брак досвіду чи освіти[44].

Крім того, Франція реалізує широкий спектр заходів соціального захисту для осіб похилого віку. Зокрема, діє програма «Allocation personnalisée d'autonomie» (APA), яка надає щомісячну грошову допомогу для покриття витрат

на догляд за людьми похилого віку, що мають знижену здатність до самостійного життя. Допомога надається як у домашніх умовах, так і в спеціалізованих закладах. Муніципальні органи влади додатково фінансують низку пільг, серед яких знижки на оплату житлово-комунальних послуг, забезпечення безкоштовного або пільгового харчування, а також компенсації на громадський транспорт[34].

Окрема увага приділяється цільовим програмам для мігрантів, які включають підтримку у сфері житла, доступ до базової медичної допомоги, оформлення медичного страхування та організацію інтеграційних курсів. Ці програми спрямовані на полегшення адаптації іноземців у французькому суспільстві, сприяння вивченню мови, культури та отриманню необхідної освіти чи професійної підготовки.

У Чехії реалізується низка соціальних програм, орієнтованих на різні категорії населення, що охоплюють як загальнодержавний, так і місцевий рівні. Серед них: програми підтримки малозабезпечених сімей, допомоги безробітним, субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, а також заходи соціальної інтеграції людей з інвалідністю, підтримка осіб похилого віку, тимчасове житло для безпритульних. Система соціального страхування у Чехії є комплексною та охоплює більшість життєвих ризиків від втрати роботи, хвороби, інвалідності до вагітності, догляду за дитиною чи втратою годувальника.

Важливою особливістю є добре розвинена система соціального партнерства, у якій активну участь у формуванні, реалізації та моніторингу програм беруть неурядові організації, профспілки, органи місцевого самоврядування та представники роботодавців. Це сприяє адаптації соціальних ініціатив до конкретних потреб громад і забезпечує ширшу підтримку населення.

Прикладом місцевої цільової програми соціального захисту є Програма соціальної інтеграції м. Брно, що реалізується муніципалітетом у співпраці з громадськими організаціями. Вона включає комплекс заходів для підтримки осіб, що опинилися у складних життєвих обставинах: надання соціального житла, правова допомога, послуги соціальних працівників, професійна орієнтація, освітні

курси та підтримка у працевлаштуванні. Такий підхід демонструє ефективність взаємодії держави, місцевої влади та громадянського суспільства у сфері соціального захисту[43].

Британська система соціального захисту має один із найбільш динамічних та гнучких характерів у Європі, що обумовлено постійним прагненням уряду адаптувати її до змін у соціально-економічному середовищі. Однією з найрадикальніших реформ останніх років стала програма «Universal Credit», яка замінила низку окремих видів соціальної допомоги, таких як житлова субсидія, допомога по безробіттю, виплати на дітей, податкова пільга на працюючих із низькими доходами та інші. Об'єднання цих виплат в одну універсальну допомогу дозволяє спростити процедуру подання заявки, зробити систему більш прозорою та зручною для користувачів, а також значно знизити витрати на адміністрування та уникнути дублювання виплат.

Ключовим елементом британської моделі є дотримання принципу активації, згідно з яким отримання соціальної допомоги передбачає певну відповідальність з боку заявника. Людина, яка претендує на допомогу, повинна активно шукати роботу, відвідувати професійні курси, брати участь у програмах перекваліфікації або залучатися до волонтерської діяльності. У разі невиконання цих умов передбачене зменшення розміру виплат або тимчасове їх припинення. Такий підхід має на меті заохочення до самозабезпечення та зниження рівня залежності від державної підтримки. Водночас ця система викликає критику з боку окремих експертів і громадських організацій, оскільки не завжди враховує індивідуальні обставини, зокрема стан здоров'я, психологічний стан або обов'язки по догляду за дітьми, що можуть істотно впливати на можливість людини активно діяти на ринку праці[37].

Канада демонструє децентралізовану, але висококоординовану систему соціального захисту, в якій федеральний уряд і провінції мають власні програми, що дозволяє враховувати специфіку кожного регіону. Однією з найуспішніших ініціатив є «Canada Child Benefit» (CCB) – щомісячна грошова допомога сім'ям із дітьми, розмір якої залежить від сукупного доходу родини. Ця програма суттєво

знизила рівень дитячої бідності в країні та посприяла кращому доступу до базових соціальних послуг для сімей з дітьми. За даними уряду Канади, після запровадження ССВ понад 300 тисяч дітей були виведені за межу бідності[38].

Канада також забезпечує широкий спектр послуг для мігрантів, біженців і представників корінних народів. Для цих груп існують окремі цільові програми з доступу до освіти, охорони здоров'я, житла, зайнятості та юридичної підтримки. Наприклад, «Indigenous Skills and Employment Training Program (ISET)» підтримує розвиток навичок і працевлаштування серед корінного населення.

Особлива увага в Канаді приділяється забезпеченню гендерної рівності, боротьбі з дискримінацією та розвитку інклюзивного суспільства. Значна частина фінансування соціальних програм базується на аналізі статистичних даних, соціологічних дослідженнях та оцінці впливу політик на різні вразливі групи населення.

Прикладом місцевої цільової програми є «Ontario Disability Support Program» (ODSP) – програма провінції Онтаріо, яка надає фінансову допомогу та послуги підтримки людям з інвалідністю. Вона охоплює витрати на проживання, медичне забезпечення, а також сприяє працевлаштуванню через індивідуальні плани підтримки. ODSP дозволяє людям з інвалідністю жити незалежно та бути активними учасниками соціального життя.

Австралія впроваджує ефективні програми соціального захисту з акцентом на адресність допомоги та гнучкість реагування на потреби населення. Однією з ключових загальнодержавних програм є «JobSeeker Payment», яка надає фінансову підтримку безробітним громадянам, що активно шукають роботу. Програма «Parenting Payment» підтримує одиноких батьків або сім'ї з низьким рівнем доходу, які доглядають за дітьми віком до восьми років. Особи похилого віку отримують пенсію «Age Pension», розмір якої визначається на основі комплексної оцінки доходів і активів одержувача, що забезпечує справедливий розподіл ресурсів.

Система соціального обслуговування Австралії орієнтована на клієнтоцентричний підхід. Через мережу центрів «Services Australia» громадяни

мають змогу отримати повний спектр послуг: подати заявки на соціальні виплати, отримати консультації з питань працевлаштування, скористатися юридичною чи психологічною допомогою. Важливою складовою австралійської моделі є профілактичний напрям: держава активно інвестує в інформаційні кампанії, освітні курси з фінансової грамотності, тренінги з розвитку навичок самоорганізації, а також психологічну підтримку для груп ризику, що сприяє попередженню виникнення соціальних проблем.

На рівні місцевого самоврядування реалізуються цільові програми соціального захисту, які враховують специфіку окремих регіонів. Наприклад, у штаті Вікторія діє програма «Support for Carers Program», яка надає допомогу особам, що доглядають за родичами з інвалідністю, хронічними захворюваннями або ментальними розладами. Програма фінансує короткостроковий відпочинок для доглядальників (так званий «respite care»), консультування, групи підтримки та освітні ресурси, що зменшує навантаження на систему охорони здоров'я та підвищує якість життя обох сторін, як самих доглядальників, так і осіб, які потребують догляду[35]. Загалом австралійський досвід демонструє високу ефективність соціального захисту завдяки комплексному, адресному та децентралізованому підходу з урахуванням потреб різних категорій населення.

Досвід країн ЄС, Великобританії, Канади та Австралії демонструє, що успішна реалізація цільових програм соціального захисту залежить від кількох чинників: чіткої цілеспрямованості, гнучкого фінансування, інтеграції з іншими секторами (охорона здоров'я, освіта, зайнятість), діджиталізації процесів, участі громадських організацій, системи моніторингу та оцінювання ефективності.

Для України важливо враховувати найкращі практики в межах власних соціально-економічних реалій. Доцільно впроваджувати адресні програми допомоги, розвивати цифрові сервіси, стимулювати зайнятість, а також посилювати профілактичний компонент соціальної політики. Перейняття зарубіжного досвіду може стати основою для створення більш ефективної, сучасної та людиноорієнтованої системи соціального захисту в Україні.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЬОВИХ ПРОГРАМ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

2.1. Державні цільові соціальні програми

Державні цільові соціальні програми становлять один із провідних інструментів реалізації соціальної політики в Україні. Вони мають стратегічне значення для держави, оскільки спрямовані на комплексне вирішення найбільш актуальних соціальних проблем, зокрема таких як подолання бідності, зменшення рівня безробіття, забезпечення доступу громадян до якісних медичних послуг, освіти, соціального забезпечення, а також підтримку вразливих категорій населення. Особливої актуальності ці програми набувають у нинішніх умовах глибоких соціально-економічних потрясінь, викликаних наслідками повномасштабної війни, внутрішньою економічною нестабільністю, зростанням соціальної нерівності та скороченням доходів населення.

У таких обставинах цільові соціальні програми виконують функцію стабілізаційного та підтримуючого механізму, що дозволяє не лише знижувати соціальну напругу, а й створювати умови для довгострокового розвитку системи соціального захисту. Вони сприяють соціальній інтеграції, збереженню соціального миру та забезпеченню базових соціальних гарантій, зокрема для осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, багатодітних сімей, осіб похилого віку, безробітних та інших груп, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Запровадження таких програм зумовлене необхідністю системного та цілеспрямованого підходу до вирішення соціальних проблем, які не можуть бути подолані шляхом застосування загальних адміністративних інструментів або розпорошеного фінансування. На відміну від загальнодержавної соціальної політики, цільові програми дають змогу мобілізувати та сфокусувати ресурси людські й фінансові, на конкретних напрямках, що мають першочергове значення для суспільства.

В Україні діє низка важливих цільових соціальних програм, які спрямовані на поліпшення добробуту населення, забезпечення соціальної справедливості та підтримку вразливих категорій громадян.

Однією з ключових є Програма соціального захисту населення, яка охоплює широкий спектр заходів, спрямованих на підтримку малозабезпечених верств населення, осіб з інвалідністю, одиноких людей похилого віку, безробітних та інших категорій громадян, що потребують допомоги. У межах програми передбачені виплати соціальної допомоги, субсидії на оплату житлово-комунальних послуг, гуманітарна підтримка, а також послуги соціального патронажу та супроводу. Її реалізація сприяє зменшенню рівня бідності та соціального напруження в суспільстві.

Не менш актуальною є Програма підтримки внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Вона стала особливо важливою у зв'язку з триваючими воєнними діями, які спричинили масштабне переміщення населення всередині країни. Програма забезпечує надання фінансової допомоги, сприяє тимчасовому або постійному розселенню переселенців, включає заходи щодо працевлаштування, професійного навчання, психологічної підтримки та інтеграції ВПО у нові громади. Окрема увага приділяється питанням правового захисту та забезпечення рівного доступу до соціальних послуг.

Особливе місце займає Програма підтримки ветеранів війни, яка розроблена для забезпечення соціальних гарантій та належного визнання осіб, що брали участь у бойових діях. До основних напрямів цієї програми належать забезпечення житлом, надання медичної та психологічної допомоги, організація реабілітаційних заходів, підтримка у професійній адаптації, перекваліфікації та працевлаштуванні. Програма також передбачає соціальні пільги, доступ до освіти, розвиток ветеранських ініціатив та підтримку родин загиблих військовослужбовців.

Важливою складовою соціальної політики є Програма соціального захисту дітей та сімей, яка має на меті створення безпечного та сприятливого середовища для розвитку дитини. Вона передбачає заходи з підтримки багатодітних родин,

родин у складних життєвих обставинах, розвитку системи соціального сирітства, посилення ролі держави у захисті прав дитини. Програма охоплює також напрями забезпечення доступу до якісної освіти, охорони здоров'я, культурного розвитку, підтримки інновацій у сфері дитячого виховання та наукових досліджень, що мають практичне застосування в соціальній сфері.

Завершує перелік Програма соціального захисту осіб з інвалідністю, яка має комплексний характер. Вона включає заходи із забезпечення доступу до медичних і соціальних послуг, забезпечення технічними засобами реабілітації, сприяння працевлаштуванню, адаптації житлового середовища, розвитку інклюзивної освіти та соціального підприємництва. Програма також передбачає правовий захист прав осіб з інвалідністю та реалізацію принципів рівності і недискримінації.

У 2023 році видатки на програми соціального захисту населення України досягли значної суми – 469,3 мільярда гривень. Це становить 11,7% від загального обсягу видатків державного бюджету. У порівнянні з 2022 роком, обсяг фінансування соціального захисту зріс на 43,3 мільярда гривень, або на 10,2%, що свідчить про зростання потреб населення у державній підтримці в умовах триваючих соціально-економічних викликів, зокрема внаслідок війни, внутрішньої міграції, безробіття та погіршення життєвого рівня значної частини громадян[20].

Найбільшу частку цих коштів було спрямовано на фінансування пенсійних програм та покриття дефіциту Пенсійного фонду України. На ці потреби виділено 273,7 мільярда гривень, що відображає стабільну пріоритетність підтримки людей похилого віку та забезпечення своєчасних виплат пенсій. Це фінансування включає як базову пенсійну допомогу, так і доплати та надбавки, передбачені для окремих категорій пенсіонерів.

Суттєві кошти були також спрямовані на соціальний захист громадян, які перебувають у складних життєвих обставинах. Загальний обсяг видатків у цій сфері становив 102,8 мільярда гривень. Зокрема, 73,2 мільярда гривень з цієї суми було витрачено на виплату щомісячної допомоги на проживання внутрішньо

переміщеним особам, які були змушені залишити свої домівки через бойові дії. Це є важливим інструментом державної підтримки для осіб, які втратили житло та засоби до існування[20].

Окрема увага у державному бюджеті 2023 року була приділена малозабезпеченим сім'ям. На підтримку цієї категорії населення спрямовано 47,5 мільярда гривень. Із цієї суми 35,4 мільярда гривень становили житлові субсидії та пільги на оплату житлово-комунальних послуг. Такий обсяг фінансування свідчить про намагання держави пом'якшити навантаження на сімейні бюджети в умовах підвищених тарифів та загального зростання вартості життя.

Соціальний захист дітей та сімей, як стратегічно важливий напрям соціальної політики, отримав фінансування в обсязі 24,2 мільярда гривень. Ці кошти спрямовувались на виплату допомог при народженні дитини, догляду за дитиною до трьох років, а також на інші програми підтримки, спрямовані на зміцнення інституту сім'ї та захист прав дитини.

Також держава забезпечила фінансування заходів із соціального захисту осіб з інвалідністю, виділивши на це 3,4 мільярда гривень. Ці кошти були спрямовані на надання соціальних послуг, технічних та інших засобів реабілітації, виплату адресної допомоги тощо. Підтримка цієї категорії громадян є важливою складовою системи інклюзивної соціальної політики[20].

Незважаючи на значні обсяги фінансування, реалізація цільових соціальних програм в Україні супроводжується низкою системних проблем, які суттєво знижують ефективність використання бюджетних коштів та досягнення очікуваних результатів. Ці виклики свідчать про необхідність не лише фінансової підтримки, а й комплексного перегляду механізмів планування, реалізації, моніторингу та оцінки соціальних програм.

Однією з головних проблем залишається недостатній рівень фінансування, який часто має залишковий характер. Це означає, що програми фінансуються за принципом залишку після покриття інших пріоритетних витрат, що ускладнює повноцінне досягнення поставлених цілей. У результаті коштів вистачає лише на базове функціонування програм, без можливості розширення чи модернізації

послуг, що обмежує їхню адаптивність до змін соціально-економічного середовища.

Іншим критичним викликом є відсутність ефективного контролю та системи оцінки реалізації програм. У багатьох випадках звітність зводиться до формального подання кількісних показників – кількості учасників чи обсягів витрачених коштів – без глибшого аналізу досягнення соціального ефекту, впливу на якість життя вразливих груп населення або ступеня вирішення конкретних соціальних проблем. Такий підхід не дозволяє вчасно виявляти недоліки в реалізації програм і приймати обґрунтовані управлінські рішення для їх вдосконалення.

Також суттєвою проблемою є недосконалість нормативно-правової бази, яка регулює функціонування соціальних програм. Зокрема, бракує чітко визначених механізмів координації між центральними та місцевими органами влади, а також між державними структурами і недержавними організаціями, що беруть участь у наданні соціальних послуг. Така фрагментованість ускладнює інтеграцію зусиль та призводить до дублювання функцій, незгодженості дій, затримок у реалізації програм та неефективного розподілу ресурсів.

Ще однією важливою перепорою є низький рівень соціального діалогу між владою, громадянським суспільством та іншими зацікавленими сторонами. Обмежена участь громадськості у процесі розробки, ухвалення рішень та моніторингу програм призводить до того, що зміст програм часто не відповідає реальним потребам населення або не враховує специфіку певних регіонів чи соціальних груп.

Таким чином, цільові соціальні програми відіграють провідну роль у формуванні сучасної системи соціального захисту в Україні, поєднуючи стратегічне бачення з конкретними механізмами впровадження. Їх подальший розвиток і вдосконалення є необхідною умовою забезпечення соціальної справедливості, стабільності та поступового відновлення країни в післявоєнний період.

2.2. Програми соціального захисту населення Луцької міської територіальної громади

У сучасних умовах, коли Україна стикається з численними викликами, зокрема війною та економічною нестабільністю, соціальний захист населення набуває особливої важливості. Луцька міська територіальна громада активно впроваджує та реалізує місцеві програми соціального захисту, спрямовані на підтримку найуразливіших верств населення. Ці програми охоплюють широкий спектр заходів, від матеріальної допомоги до психологічної підтримки, і є невід'ємною частиною соціальної політики громади та фінансуються з місцевого бюджету.

Станом на травень 2025 року в Луцькій міській територіальній громаді діють наступні соціальні програми:

- Програма соціального захисту населення на 2023-2025 роки.
- Комплексна програма соціальної підтримки ветеранів війни та членів їх сімей на 2024-2026 роки.
- Програма соціальної адаптації осіб з інвалідністю на 2024 – 2026 роки .
- Програма розвитку надання соціальних послуг на 2021 – 2025 роки.
- Програма забезпечення виконання рішень суду та виконавчих документів на 2024 – 2026 роки.
- Програма «Громада без Бар'єрів» на 2024 – 2026 роки.
- Програма соціальних виплат дітям на 2024-2026 роки.

Необхідно відмітити, що загальний обсяг фінансування діючих соціальних програм з бюджету Луцькій міській територіальній громади складає 651 455,4 тис. грн. Найбільша частка бюджетних коштів спрямована на Комплексну програму соціальної підтримки ветеранів війни та членів їх сімей, яка отримала 303 625 тис. грн., або 46,61%. Це свідчить про пріоритетність підтримки учасників бойових дій у державній соціальній політиці. Значний обсяг фінансування виділено також на Програму соціального захисту населення – 168 611 тис. грн., що становить 25,88% від загальної суми. Ця програма охоплює широке коло осіб, які потребують соціальної підтримки (рис. 2.1).

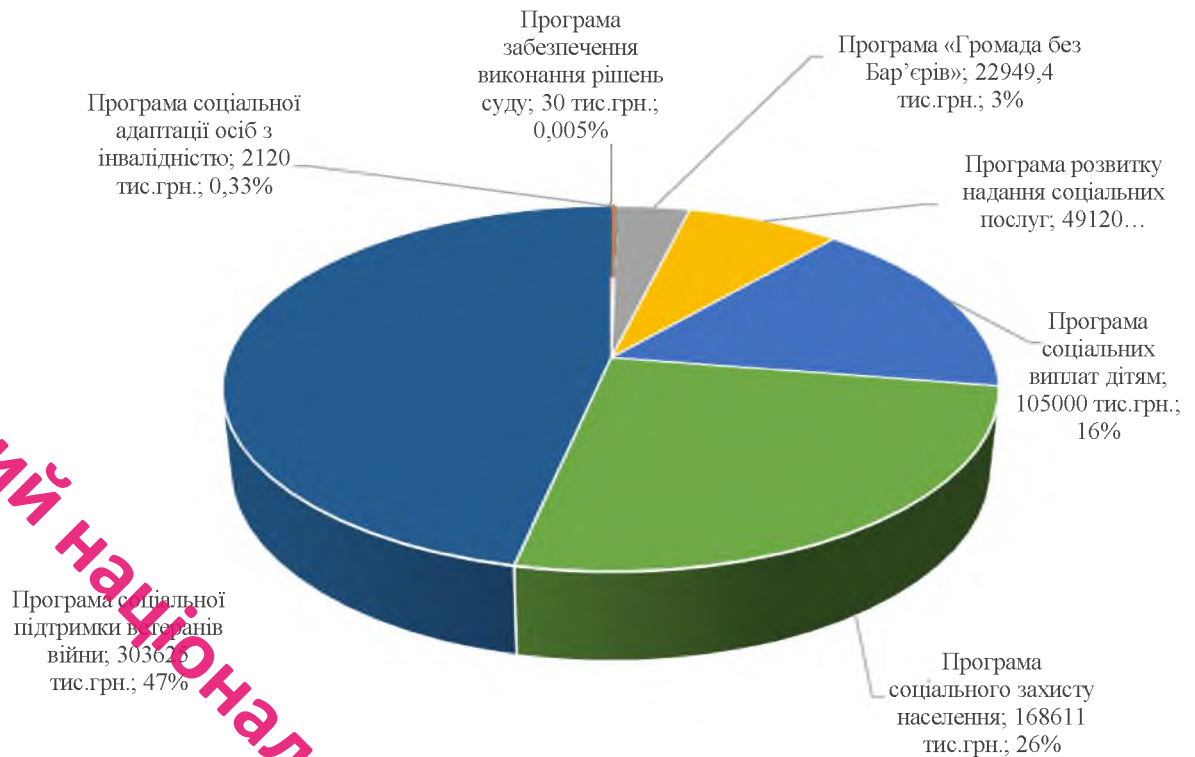

Рис. 2.1 – Структура обсягу фінансування діючих соціальних програм з бюджету Луцької міської територіальної громади, % [2]

Важливою складовою витрат місцевого бюджету стала Програма соціальних виплат дітям, на яку передбачено 105 000 тис. грн (16,12%). Це свідчить про активну підтримку державою сімей з дітьми та визнання важливості забезпечення добробуту дитячого населення.

Менші частки фінансування мають інші напрями. Зокрема, на Програму розвитку надання соціальних послуг виділено 49 120 тис. грн (7,54%), а на Програму «Громада без Бар'єрів» – 22 949,4 тис. грн, що становить 3,52%. Обидві програми спрямовані на вдосконалення системи соціального обслуговування та створення інклюзивного середовища.

Найменше коштів передбачено на Програму соціальної адаптації осіб з інвалідністю – 2 120 тис. грн (0,33%) та Програму забезпечення виконання рішень суду, яка отримала лише 30 тис. грн, або 0,005% від загального бюджету.

Загалом розподіл коштів демонструє чітке зосередження ресурсів на підтримці ветеранів війни та загальному соціальному захисті населення, тоді як інші напрями, зокрема ті, що стосуються інвалідності та правового забезпечення, фінансуються в значно меншому обсязі.

Розглянемо рівень виконання даних програм протягом 2024 року Департаментом соціальної та ветеранської політики Луцької міської територіальній громади. Так упродовж 2024 року на реалізацію заходів із соціального захисту мешканців громади в межах міських соціальних програм було виділено 71 743,74 тис. грн. Зокрема, на виконання Програми соціального захисту населення спрямовано 28 941,6 тис. грн., у рамках якої профінансовано такі види допомоги (рис. 2.2):

7533,2 тис. грн. – адресна грошова допомога жителям громади, які опинилися в складних життєвих обставинах, на лікування, ліквідацію наслідків аварій чи катастроф, а також для вирішення соціально-побутових питань;

2481,1 тис. грн. – грошова допомога пільговим категоріям громадян на придбання лікарських засобів у зв'язку з наявними захворюваннями;

1308,6 тис. грн. – допомога окремим категоріям населення (учасникам бойових дій віком від 90 років, почесним та видатним мешканцям, ветеранам ОУН-УПА, почесним донорам, спортсменам з інвалідністю, батькам з інвалідністю, які виховують дітей з інвалідністю тощо);

5716,2 тис. грн. – компенсаційні виплати фізичним особам, які здійснюють догляд за іншими особами на непрофесійній основі;

1656,5 тис. грн. – компенсація вартості пільгового проїзду та послуг зв'язку для окремих категорій громадян;

4271,3 тис. грн. – грошова допомога для оплати житлово-комунальних послуг окремим групам населення;

1305,2 тис. грн. – фінансова підтримка діяльності громадських організацій;

884,8 тис. грн. – матеріальна допомога на проведення поховання певних категорій осіб;

інші виплати - 3784,7 [2].

Рис. 2.2 – Виконання Програми соціального захисту населення Луцької міської територіальній громади у 2024 році, тис. грн. [2]

У межах реалізації Програми соціальних виплат дітям у Луцькій міській територіальній громаді у 2024 році було здійснено виплати на загальну суму 10729,7 тис. грн. Фінансову допомогу отримали 387 дітей із 288 сімей загиблих або зниклих безвісти військовослужбовців.

У 2024 році на реалізацію заходів Програми соціальної адаптації осіб з інвалідністю було спрямовано 36,9 тис. грн. Ці кошти використано для оплати послуг, наданих особами з інвалідністю в департаменті соціальної та ветеранської політики на підставі укладених договорів цивільно-правового характеру.

Також у межах Програми забезпечення виконання рішень суду та виконавчих документів, яка спрямована на погашення грошових зобов'язань, що виникли на підставі судових рішень і не були забезпечені фінансуванням з державного або місцевого бюджетів, у 2024 році передбачено фінансування у розмірі 10 тис. грн.[2].

З метою формування доступного середовища в Луцькій міській територіальній громаді для всіх категорій населення, а також забезпечення рівних умов для реалізації прав, отримання послуг та участі в суспільному житті, реалізується Програма «Громада без бар'єрів». Її завданням є інтеграція фізичної, інформаційної, цифрової, соціальної, громадянської, економічної та освітньої безбар'єрності в усі сфери життя, за 2024 рік дану програму профінансовано в обсязі 8506,7 тис. грн.[2].

У межах реалізації Програми розвитку надання соціальних послуг у Луцькій міській територіальній громаді протягом 2024 року структурні підрозділи територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг) надали 471563 соціальні послуги для 3962 мешканців громади; забезпечили щоденне безкоштовне харчування гарячими обідами (протягом одного-двох місяців на рік) 1443 особам, на що з бюджету громади було спрямовано 1123,8 тис. грн.; надали послугу тимчасового проживання 6 особам без постійного місця мешкання.

Протягом 2024 року на виконання Комплексної програми соціальної підтримки ветеранів війни та членів їх сімей виплачено 25796,4 тис. грн., що є високим показником та пояснюється важливістю даної програми. Зокрема, профінансовано допомогу на лікування 1208 особам на суму 4100 тис. грн; допомогу на оплату ЖКП членам сімей загиблих на суму 6184,7 тис. грн.; одноразову допомогу 199 військовослужбовцям, які уклали контракт з ЗСУ, на суму 2985 тис. грн.; забезпечено професійну адаптацію для 67 ветеранів війни та членів їх сімей на суму 882,3 тис. грн., тощо... [2].

Отже, програми соціального захисту, реалізовані у Луцькій міській територіальній громаді, демонструють системний підхід до підтримки населення в умовах сучасних викликів. Значні фінансові ресурси, спрямовані на реалізацію цих програм, свідчать про пріоритетність соціальної політики в діяльності місцевої влади. Завдяки цим заходам забезпечується підтримка найуразливіших верств населення, сприяючи соціальній стабільності та згуртованості громади.

2.3. Рекомендації щодо підвищення ефективності цільових програм соціального захисту населення.

У сучасних умовах соціально-економічної нестабільності, зростання рівня вразливості окремих категорій населення та обмеженості бюджетних ресурсів постає нагальна потреба удосконалення цільових програм соціального захисту населення. Ці програми мають забезпечувати адресну, ефективну та своєчасну допомогу тим, хто її найбільше потребує, і водночас сприяти зниженню соціальної напруги та зміцненню соціальної справедливості. Вдосконалення цільових програм є багатовекторним процесом, що включає як інституційні, так і технологічні та нормативні аспекти (рис. 2.3), зокрема це:

Посилення адресності соціальної допомоги. Одним із ключових напрямів є підвищення адресності соціальних виплат. На практиці існує проблема неефективного розподілу ресурсів, коли підтримку отримують не лише найбільш потребуючі, але й ті, хто не перебуває у складному становищі. Застосування принципів верифікації доходів, цифрових реєстрів домогосподарств, автоматизованих систем оцінки потреб дозволить точно ідентифікувати цільову аудиторію. Такий підхід не лише оптимізує бюджетні витрати, але й підвищить довіру населення до системи соціального захисту.

Цифровізація та автоматизація управління програмами. Другим необхідним напрямом є впровадження цифрових технологій в адміністрування цільових програм. Електронні сервіси для подачі заявок, автоматичний моніторинг виплат, інтеграція з іншими державними реєстрами (пенсійним, демографічним, податковим тощо) дозволять зменшити бюрократію, прискорити обробку звернень та знизити ризики корупції. В умовах війни та внутрішнього переміщення значної частини населення це дозволить забезпечити безперебійність надання допомоги незалежно від місця перебування особи.

Орієнтація на профілактику соціального ризику. Третім важливим напрямом є зміщення акценту з реактивного (реагування на кризу) на проактивний (профілактичний) характер соціального захисту. Це передбачає створення програм підтримки працевлаштування, розвитку підприємництва серед вразливих

груп, доступу до освіти, психологічної реабілітації тощо. Профілактика дозволяє зменшити кількість людей, які потребують допомоги, і формує у громадян відчуття активної участі в економіці та суспільстві.

Децентралізація управління програмами. В умовах реформи місцевого самоврядування важливою є децентралізація управління соціальними програмами. Надання громадам повноважень щодо реалізації, адаптації та моніторингу програм дозволяє краще враховувати місцеві потреби та особливості. Проте ця децентралізація має супроводжуватися належним фінансуванням, підвищенням компетентності працівників органів місцевої влади та створенням єдиних стандартів надання послуг.

Моніторинг та оцінка ефективності. Наступний важливий напрям що передбачає впровадження систематичного моніторингу й оцінювання ефективності програм. Часто цільові програми реалізуються без належного зворотного зв'язку, що ускладнює аналіз досягнутих результатів. Запровадження індикаторів результативності, збору статистичних та якісних даних, залучення незалежних експертів дозволить оперативно коригувати заходи, усувати недоліки та посилювати ефективність програм.

Міжсекторальна взаємодія та партнерство. Удосконалення програм неможливе без активної взаємодії між державними структурами, громадським сектором і бізнесом. Реалізація комплексних заходів (наприклад, програм підтримки внутрішньо переміщених осіб або багатодітних сімей) потребує мобілізації ресурсів із різних джерел. Міжсекторальне партнерство дозволяє залучати додаткові ресурси, підвищувати якість послуг та розширювати спектр підтримки.

Гендерно-чутливий підхід у формуванні програм. Соціальні програми мають враховувати специфічні потреби чоловіків і жінок, особливо в умовах кризи. Гендерно-чутливе планування допоможе краще підтримувати одиноких матерів, жінок-переселенок, чоловіків-ветеранів, осіб, які доглядають за членами родини. Такий підхід сприяє справедливому розподілу ресурсів і посиленню соціальної згуртованості.

Удосконалення нормативно-правової бази. У сучасних умовах ефективна реалізація соціальних програм значною мірою залежить від чіткості, узгодженості та актуальності нормативно-правової бази. Часто ефективність цих програм обмежується застарілим, фрагментарним або суперечливим законодавством, яке не відповідає сучасним реаліям та потребам населення. Тому виникає необхідність у ґрунтовному перегляді й оновленні чинних нормативних актів з урахуванням міжнародних стандартів і кращих європейських практик. Окрім того, важливо забезпечити гармонізацію правових норм, усунути дублювання положень, а також мінімізувати бюрократичні процедури для бенефіціарів, щоб забезпечити швидкий, зручний і прозорий доступ до соціальних послуг.

Залучення громадськості до формування програм (партисипація). Соціальні ініціативи мають базуватися не лише на статистичних даних або баченні чиновників, а й на реальних потребах населення, які можуть бути виявлені лише шляхом безпосередньої комунікації з громадою. Для цього доцільно проводити регулярні громадські консультації, соціологічні опитування, тематичні фокус-групи, громадські слухання, а також публічні презентації проєктів соціальних програм із можливістю надання зворотного зв'язку. Така форма участі забезпечує не лише більшу відкритість та прозорість процесів прийняття рішень, а й підвищує рівень довіри до влади, формує відповідальність громади за результати, а також дозволяє краще адаптувати соціальні послуги до потреб конкретних цільових груп. У підсумку це сприяє підвищенню ефективності реалізації програм та стійкості позитивних соціальних змін.

Гнучкість програм до кризових ситуацій. У сучасному світі, який дедалі частіше стикається з надзвичайними ситуаціями, такими як війна, пандемії, економічні кризи, стихійні лиха та техногенні катастрофи, соціальні програми мають бути максимально адаптивними та стійкими до змін. Важливо, щоб система соціального захисту була здатною швидко реагувати на нові виклики та забезпечувати ефективну підтримку найбільш уразливих категорій населення у критичних обставинах. Це передбачає створення спрощених механізмів отримання допомоги, які мінімізують бюрократичні бар'єри та дозволяють

оперативно надавати підтримку без втрати часу. Крім того, слід розвивати мобільні групи екстреного соціального реагування, здатні виїжджати у постраждалі регіони та працювати безпосередньо з людьми на місцях. Не менш важливо мати резервні фінансові фонди, які можуть бути використані в разі непередбачуваних подій для забезпечення безперервності надання соціальних послуг.

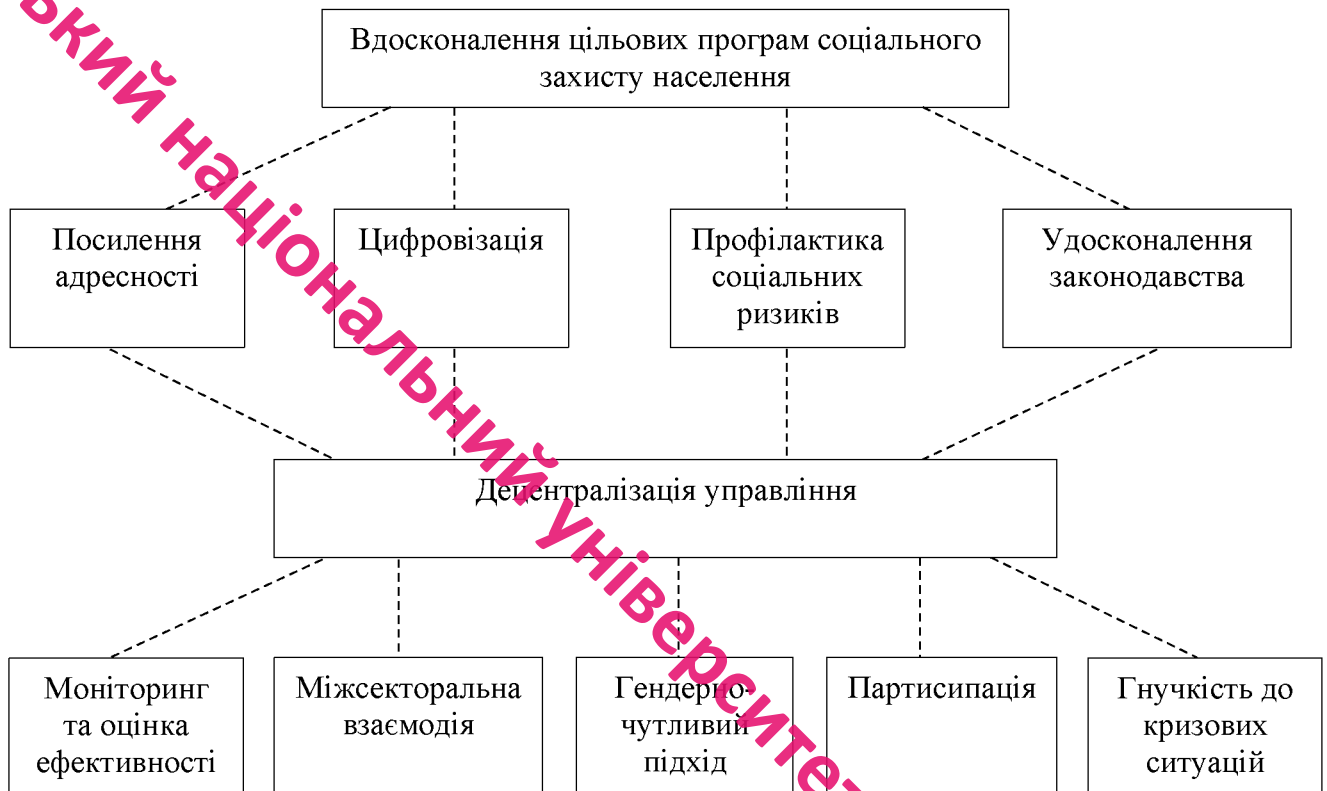

Рис. 2.3 – Напрями вдосконалення цільових програм соціального захисту населення в умовах територіальної громади

Таким чином, вдосконалення цільових програм соціального захисту має бути комплексним, системним та адаптивним до викликів часу. Воно потребує не лише технічних змін у системі управління, але й трансформації ідеології соціальної політики від пасивної допомоги до активного сприяння добробуту населення. Лише за умов ефективної взаємодії всіх рівнів влади, громадянського суспільства та бізнесу можна досягти реальних результатів у сфері соціального захисту в Україні.

ВИСНОВКИ

Дослідження цільових програм соціального захисту населення в цілому по Україні та у Луцькій міській територіальній громаді дозволило нам сформулювати наступні висновки:

На основі проведеного огляду наукових джерел ми можемо стверджувати, що цільова програма соціального захисту населення – це системно організований комплекс заходів, спрямованих на розв’язання конкретних соціальних проблем певних категорій населення, що реалізується у визначений термін з використанням відповідних фінансових, матеріальних, трудових та організаційних ресурсів.

Правову базу реалізації цільових програм соціального захисту населення забезпечують: Закон України «Про державні цільові програми», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм» та інші нормативно-правові документи, які прямо чи опосередковано впливають на їх розробку чи реалізацію.

Порівняльний аналіз досвіду розвинутих країн дозволяє свідчити, що ефективність цільових соціальних програм залежить від таких чинників, як адресність, інтеграція з іншими секторами, участь громадськості, цифровізація, адаптація до нових соціальних викликів. Україні варто орієнтуватися на ці приклади для побудови ефективної та справедливої системи соціального захисту, з урахуванням національного контексту, ресурсних можливостей та потреб місцевого населення.

Стан виконання Державних цільових соціальних програм в Україні залишається нерівномірним і залежить від рівня фінансування, координації між органами влади та спроможності виконавців на місцях. Більшість програм реалізується з затримками або не в повному обсязі через нестачу бюджетних коштів, зміну пріоритетів державної політики та низький рівень моніторингу й оцінки ефективності. Водночас окремі програми, зокрема у сферах підтримки осіб з інвалідністю, дітей-сиріт чи внутрішньо переміщених осіб, демонструють

позитивні результати завдяки залученню міжнародної допомоги та міжсекторального партнерства.

Загальний обсяг фінансування діючих соціальних програм з бюджету Луцької міської територіальної громади складає 651 455,4 тис. грн. Зокрема, на Комплексну програму соціальної підтримки ветеранів війни та членів їх сімей на 2024-2026 роки передбачено 105 000 тис. грн., або 16,12% від загального обсягу; на Програму соціального захисту населення на 2023-2025 роки виділено 168 611 тис. грн, що становить 25,88% від загальної суми; на Програму соціальних виплат дітям на 2024-2026 роки передбачено 105 000 тис. грн. (16,12%); на Програму розвитку надання соціальних послуг на 2021 – 2025 роки виділено 49 120 тис. грн (7,54%); на Програму «Громада без Бар'єрів» на 2024 – 2026 роки передбачено 22 949,4 тис. грн. (3,52%); на Програму соціальної адаптації осіб з інвалідністю на 2024 – 2026 роки виділено лише 2 120 тис. грн. (0,33%); а на Програму забезпечення виконання рішень суду та виконавчих документів на 2024 – 2026 роки передбачено найменше - 30 тис. грн. (0,005%).

Упродовж 2024 року на реалізацію заходів передбачених місцевими соціальними програмами було виділено 71 743,74 тис. грн. Зокрема, на виконання Програми соціального захисту населення спрямовано 28941,6 тис. грн., у рамках якої з бюджету Луцької міської територіальної громади було профінансовано різноманітні додаткові допомоги, компенсації та виплати для мешканців громади.

На нашу думку, з метою підвищення ефективності цільових програм соціального захисту населення необхідно: посилити адресність соціальної допомоги, цифровізувати та автоматизувати реалізацію соціальних програм, орієнтувати програми на профілактику соціальних ризиків, децентралізувати управління програмами, удосконалити нормативно-правову базу, здійснювати постійний моніторинг та оцінку ефективності програм, забезпечувати міжсекторальну взаємодію та партнерство, дотримуватись гендерно-чутливого підходу у формуванні програм, залучати громадськість до формування програм, забезпечувати гнучкість програм до кризових ситуацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Возна Л.Б, Мельник О.В. Аналіз механізмів соціального захисту в Україні у контексті соціально-економічної нестабільності: державні програми та їх ефективність. *Молодий вчений*. 2024. №6(130). С. 169-177. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-6-130-19>
2. Департамент соціальної політики Луцької міської ради. URL : <http://www.social.lutsk.ua/> (дата звернення: 24.03.2025).
3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 25.04.2025).
4. Джинджоян В.В. Внутрішньокорпоративні соціальні програми туристичних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 1. С. 39-43. URL: <http://info.dgu.edu.ua:80/jspui/handle/123456789/574>
5. Євдокимова І.А. Ефективність соціальних програм як інструментів соціального захисту населення. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна*. 2009. № 881. С. 190-194. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/4851>
6. Зварич І., Януш О. Історія розвитку соціальних програм у США. *Молодь і ринок*. 2018. № 5(160). С. 6-11. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.133871>
7. Коленда Н. В., Колосок А. М., Черчик А. О., Черчик Л. М. Соціальне підприємництво та соціально відповідальний бізнес в системі забезпечення соціальної безпеки населення: монографія. Луцьк : Терен, 2017. 136 с. URL: <http://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/16520>
8. Колосок А. М. Електронне урядування – шлях до формування соціально відповідальної держави. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 6 (168) С. 417-422. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/24038>
9. Колосок А. М., Буднік С. В. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб. *Ввічливість. Humanitas*. 2024. № 4. С. 97-105. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.4.13>

10. Колосок А.М. Аналіз соціально-трудових відносин на ринку праці Волинської області. Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. 2010. №5. С. 113-117. URL: <http://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/1455>
11. Колосок А.М., Белкіна-Ковальчук, О.В. Зарубіжний досвід соціального захисту населення. *Ввічливість. Humanitas*. 2022. № 6. С. 65-71. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.6.10>
12. Колосок А.М., Бичук І.О. Менеджмент соціальних послуг територіальної громади в умовах воєнного стану. *Ввічливість. Humanitas*. 2022. № 3. С. 92-99. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.3.13>
13. Колосок А.М., Мартинюк Т.А., Мельник О.М. Діджиталізація надання соціальних послуг. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. № 5. С. 134–143. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.5.17>
14. Колосок А.М., Мельник О.М. Соціальний захист пільгових категорій громадян. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. № 1. С. 181-187. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.1.26>
15. Колосок А.М., Цимбалюк І.О. Соціальний захист ветеранів війни. *Ввічливість. Humanitas*. 2024. № 3. С. 187–196. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.26>
16. Кравець Н.О., Климук Н.Я. Особливості запровадження соціальних програм в умовах військового стану в Україні. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2023. № 3. С. 76–79. <https://doi.org/10.11603/1681-2786.2023.3.14226>
17. Лисяк Л., Зюзін, В. Концептуальні засади фінансового забезпечення реалізації державних соціальних програм в Україні. 2021. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. № 4(24). С. 88–102. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-4\(24\)-88-102](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-4(24)-88-102)
18. Макарова О.В. Державні соціальні програми: теоретичні аспекти, методика розробки та оцінки: Монографія. Київ: Ліра-К, 2004. 328 с.

19. Маліновська О.Я., Демкович О.В. Соціальні програми та проекти як інструменти здійснення державної соціальної політики в умовах програмно-цільового методу організації бюджету. *Економіка та держава*. 2016. № 3. С. 61-64. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/3_2016/15.pdf (дата звернення: 23.05.2025).
20. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/> (дата звернення: 25.04.2025).
21. Мішина С.В., Мішин О.Ю. Науково-практичні засади соціального проектування. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.1.73>
22. Новак А.І., Макух Т.О. Розробка та впровадження соціальних програм та проектів із залученням громадськості. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. №12(26). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-12\(26\)-408-413](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-12(26)-408-413)
23. Про Державний бюджет України на 2025 рік: Закон України від 19.11.2024 № 4059-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text> (дата звернення: 23.05.2025).
24. Про державні цільові програми: Закон України від 18.03.2004 р. № 1621-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15#Text> (дата звернення: 22.05.2025).
25. Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021-2025 роки та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.06.2021 №579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.05.2025).
26. Про затвердження Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.06.2023 № 496-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/496-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 22.05.2025).
27. Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм: Постанова Кабінету Міністрів України від 31.01.2007 № 106.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.05.2025).

28. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми відновлення та розбудови мережі гуртожитків для проживання здобувачів освіти закладів вищої освіти на 2022-2026 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.08.2021 № 992-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992-2021-%D1%80#n9> (дата звернення: 22.05.2025).

29. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми забезпечення реалізації права на житло осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.06.2021 № 618-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/618-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 22.05.2025).

30. Пшибельський В.В., Шматковська Т.О., Колосок А.М. Засади формування зеленої економіки на основі розвитку соціальної відповідальності бізнес-структур. *Агросвіт*. 2025. № 2. С. 75-80. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.2.75>

31. Смирнова І.І., Сімакова О.К., Карлаш, Ю.Д. Державні соціальні стандарти та гарантії як основа ефективного розвитку соціального захисту населення в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-15>

32. Тропіна В.П. Фінансування державних соціальних програм: новітні підходи та інструменти. *Науковий вісник Полісся*. 2021. № 2(21). С. 17–27. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2\(21\)-17-27](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2(21)-17-27)

33. Тулай О. Фінансове забезпечення державних соціальних програм: концептуальні домінанти у контексті досягнення цілей сталого розвитку України *Світ фінансів*. 2020. Вип. 4. С. 8-22. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/41285>

34. Allocation personnalisée d'autonomie (Apa). URL: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F10009> (дата звернення: 07.05.2025).

35. Australian Government. Services Australia. URL: <https://www.servicesaustralia.gov.au/> (дата звернення: 07.05.2025).
36. Dai S., Sanusi A., Subiyantoro, E. The Impact of Social Protection Programs on Community Welfare in the Tomini Bay Area. *KnE Social Sciences*. 2024. № 9(28). P. 352–360. DOI: <https://doi.org/10.18502/kss.v9i28.17225>
37. Department for Work & Pensions. URL: <https://www.gov.uk/government/organisations/departments-for-work-pensions> (дата звернення: 07.05.2025).
38. Government of Canada. Canada child benefit. URL: <https://www.canada.ca/en/revenue-agency/services/child-family-benefits/canada-child-benefit-overview.html> (дата звернення: 07.05.2025).
39. Judijanto L., Muhtadi M.A., Arini E., Bibliometric Analysis of Social Protection Programs in Social Welfare. *West Science Social and Humanities Studies*. 2024. №2(3). P. 483-491. DOI: <https://doi.org/10.58812/wsshs.v2i03.759>
40. Kashif Shafique, Zaeema Ahmer, Sohail Reza Choudhury, Nilofer Fatimi Safdar, Syed Mahbubul Alam, Anthony J Wenndt, Hameedullah Khan Babar, Tannaza Sadaf, Moniruzzaman Bipul, Tahir Turk, Effect of Integrating Social and Behavior Change Communication Strategies in Nutrition-Sensitive Social-Protection Programs on Specific Nutritional Outcomes: A Systematic Review. *Nutrition Reviews*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.1093/nutrit/nuaf063>
41. Lialiuik A., Kolosok A., Skoruk O., Hromko L., Hrytsiuk N. Consumer packaging as a tool for social and ethical marketing. *Innovative Marketing*. 2019. № 15. P. 76–88. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/im.15\(1\).2019.07](http://dx.doi.org/10.21511/im.15(1).2019.07)
42. Ministry of Family and Social Policy of Poland. URL: <https://www.gov.pl/web/family/ministry1> (дата звернення: 06.05.2025).
43. Ministry of Labour and Social Affairs of the Czech Republic. URL: <https://www.mpsv.cz/en/> (дата звернення: 07.05.2025).
44. Revenu de solidarité active (RSA). URL: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/N19775> (дата звернення: 07.05.2025).

ДОДАТКИ